

"נשבעים לחיים"

דרור ישראל
לשמים אחי החנך, האדריכה, הכסף, החבר!

תיק כפר סבא

1. כפר סבא לנבי ימין

2. כפר סבא לפרדס האוצר

3. כפ"ס ליער קפלן עד בית האבן

4. טבלת חלוקת אחריות קבוצתית

חסלול א' - כפר סבא לנבי ימין

נבי ימין יושב על מה שהיתה פעם דרך הים, והממלוכים שכבשו את הארץ במאה ה-13 הפכו אותה ל'דרך הדואר', לאורכה העבירו ידיעות מקצות האימפריה שלהם ועד קצותה, נבי ימין הוא מבנה מתקופת השליט הממלוכי תנקיז ששלט באזור ארץ ישראל בתחילת המאה ה-14. לאורך דרך הדואר שלהם הקימו הממלוכים חאנים לחניה, וגם שורה של מקומות קדושים, כדי שמאמינים יבואו אליהם, יאכלסו את האזור וימשכו תושבים להקים את ביתם לאורכה. בקרבת מקום, סמוך למחלף אייל, נמצא קבר נבי שמעון, וליד היישוב נחלים יש קבר נוסף, וזו עדות לשיטה של הממלוכים לשמור ולתחזק את המערכת שלהם. הם נתנו שמות פיקטיביים לאתרים שהקימו במו ידיהם כדי למשוך מאמינים. אין סיבה של ממש לחשוב שבנימין ושמעון, בני יעקב, קבורים במקומות הללו. השמות ניתנו כדי למשוך מאמינים ולאכלס את הסביבה.

מתחם זה משמש כיום כמקום קדוש בעקבות המסורת המזהה כאן את קברו של בנימין בן יעקב. למסורת זו אין בסיס גיאוגרפי (קצה נחלת בנימין שוכן כ-30 ק"מ מדרום לנו, ומרכז הנחלה נמצא מצפון לירושלים) ואף לא בסיס היסטורי (היחיד משבטי ישראל עליו מסופר במפורש שעצמותיו הועלו ממצרים הוא יוסף). כיצד, איפוא, הגיע בנימין לנקודה זו?

מסורות אלו, בדומה גם לנבי רובין וסידנא עלי, הן ככל הנראה מהתקופה הממלוכית (המאה ה-13 ואילך). לאחר גירושם של הצלבנים מארץ ישראל, חששו הממלוכים מפלישה נוספת לארץ, ועל כן דאגו מחד להרס ערי החוף, ומאידך לטפח מסורות של פולחן באזור החוף ולאורך "דרך הים" הקדומה במורדות ההרים, כדי לרכז באזור מתפללים שיוכלו במקרה הצורך להגן על הארץ מפלישה חדשה. עם השנים, "אומצו" חלק מקברים אלו גם ע"י יהודים, כמו המקרה שלפנינו.

מתחם נבי ימין עבר שיפוצים נרחבים שטישטשו את צביונו המקורי (ואף הוקמה מחיצת הפרדה בין גברים לנשים במבנה הקבר), אך חדי העין יזהו בקיר החיצוני (המזרחי) של המתחם כתובת הקדשה ערבית מרשימה משנת 1312, בה מוזכר המושל הממלוכי תנכיז אלחוסאמי. אין להתקרב לקיר עצמו בשל סכנת התמוטטות.

ממצא ייחודי נוסף שהתגלה כאן בעבר, אולם מכוסה כיום, הוא מתקן דמוי בריכה בנויה, בקירותיה שובצו עשרות כדי חרס. מתקן זה, המכונה "בריכת כדים", שימש לדעת הארכיאולוגים כבריכה לגידול דגים בתקופה הפרסית. בריכה נוספת מסוג זה התגלתה מעט ממערב, באתר המכונה ח'רבת סאבייה (שיכון עליה בכפר סבא), ואף הוא מכוסה כיום כדי לשמור עליו.

מסלול

יוצאים מצומת הכבישים אלי אהרונוביץ/הפועל, הולכים על רחוב הפועל לכיוון נווה ימין. חוצים את הכביש לתוך נווה ימין ועולים עם השביל הפנימי צפון מזרחה לקבר בנימין בן יעקב.

"נשבעים לחיים"

מסלול ב' - כפר סבא לפרדס האוצר

קשה להאמין, אבל פעם הייתה זו נקודת התיישבות מבודדת באזור עויין, בין כפר סבא הערבית במערב ובין קלקיליה במזרח. בשנת 1927 נרכשו אדמות המקום ע"י גואל הקרקעות הידוע, יהושע חנקין, לאחר מו"מ ממושך, אך סכסוכים משפטיים עם ערביי קלקיליה, שהתנגדו למכירת הקרקע, הקשו על פיתוח חווה חקלאית במקום, והחווה הוקמה בשטח מצומצם של 127 דונם. במתחם הוקמו שני מבנים למגורי הפועלים ולמנהל החווה, ונחפרו שתי בארות (אחת מהן שרדה עד ימינו). עם פרוץ המרד הערבי בשנת 1936, היה המקום יעד להתנכלויות מצד ערביי האזור, ובמקום הוקמה עמדת שמירה.

ב- 21 באוגוסט 1936 הותקפה ע"י תושבי קלקיליה מכונית של פועלי החווה. ארבעה מהפועלים נרצחו (כולל מנהל העבודה) ושלושה נוספים נפצעו. במקום הוקמה תחנת נוטרים, אך המאבק של ערביי קלקיליה נגד מכירת הקרקע נמשך, ובשנת 1942 ביטל בית דין רכישת הקרקע. חנקין עירער על החלטה זו, אבל רק בשלהי 1947 - שנתיים לאחר מותו של חנקין - אושרה סופית העיסקה בבית דין מיוחד. כיוון שמלחמת העצמאות פרצה זמן קצר לאחר מכן, החווה לא אוכלסה מחדש והמקום הועבר לתחום שיפוט העיר כפר סבא.

מנקודה זו ניתן להשקיף לעבר קלקיליה ולעבר גבעה גבוהה ממזרח לכביש, בה שכנה בעבר מזבלת כפר סבא. גבעת המזבלה לא מוסדרת כיום לביקור מטיילים.

מעט מצפון לפרדס האוצר נמצאים שני **עצי שקמה** עתיקים, היחידים במרחב הפתוח בתחום שיפוט העיר כפר סבא.

מסלול

מחניית בית הקברות החדש של כפר סבא, ונעלה רגלית לגבעה הקטנה ממערב לבית הקברות. בראש הגבעה נמצאים שרידי מבנה היסטורי, ולצידו באר הסתומה בעפר.

מבנה זה, המכונה **"פרדס האוצר"** או **"משק האוצר"**, הוא שריד לניסיון התיישבות יהודי לפני מלחמת העצמאות.

חסלול ג' - כפר סבא ליער קפלן עד בית האבן

למעשה מדובר על חורשת אקליפטוסים גדולה בקצה העיר כפר סבא. הביקור מומלץ במיוחד בחודשים פברואר-מרץ, כאשר יש בחורשה שפע פריחה עונתית, ובפרט צבעוני ההרים ושום תל-אביב. באתר נשתלו צמחי בר נוספים, שלא כולם טבעיים לעיר כפר סבא, כך שניתן ליהנות מפריחה גם בחודשים נוספים בשנה. במערב החורשה הוסדר מגרש חנייה, והחורשה חולקה לשני אזורים - הצפוני, בו יש שולחנות פיקניק ואפשרות לערוך מנגל, והדרומי, המשמש כאתר טבע עירוני בו התנועה מותרת בשביל בלבד. משוליה המזרחיים של החורשה יש תצפית יפה לעבר השומרון והעיר קלקיליה הסמוכה.

היער קרוי על שם שיכון קפלן הסמוך, שנקרא בתורו ע"ש אליעזר קפלן ז"ל, שר האוצר הראשון של מדינת ישראל ופעיל ציוני.

אחרי ביקור ביער (המתאים לפיקניק, או למנגל בסוף הטיול), נחזור לרחוב דניאל, ובצומת רחוב ירמיהו נפנה ימינה עד רחוב הנביאים בו נפנה שוב ימינה לעבר רחוב בן יהודה.

בכיכר ברחוב בן יהודה נפנה שמאלה, ואחרי כ- 140 מ' נפנה ימינה למגרש חנייה בעורף מרכז מסחרי קטן. מהחנייה נצא מערבה לעבר רחבה גדולה בחזית קולנוע "חן" הנטוש (לצד הכביש יש קשת אבן בולטת).

לצד הקולנוע נמצא עץ גדול ומרשים של **אלון התבור**, אחד מאלוני התבור המעטים שנותרו בתחומי כפר סבא, זכר ליער האלונים שפיאר את נופי השרון עד למלחמת העולם הראשונה. מסביב שתולים אלונים נוספים.

מעץ האלון נפנה שמאלה ונגיע ל**אנדרטה** לזכר חללי הקרב על כיבוש כפר סבא הערבית במלחמת העצמאות.

היישוב הערבי כפר סבא שכן כ- 2.5 ק"מ מזרחית למושבה כפר סבא, ושמר על השם ההיסטורי של היישוב המוזכר לראשונה אצל יוסף בן-מתתיהו.

בשל יחסי העויינות בין כפר סבא העברית והערבית, היוותה כפר סבא הערבית איום חמור למושבה העברית, וערב הכרזת מדינת ישראל, הייתה כפר סבא הערבית יעד חשוב לכיבוש במסגרת מבצע "מדינה". במבצע זה, ב- 13 במאי 1948, כבשו כוחות חטיבת "אלכסנדרוני" את כפר סבא הערבית בקרב קצר שנמשך כשעתיים, אולם תגבורות ערביות תקפו את כוחות החסימה שהוצבו באזור נבי ימין ובין כפר סבא לקלקיליה. הקרבות הקשים נמשכו עד רדת הערב, ובהם נפלו 29 לוחמים, אך השטח נשאר בידי צה"ל. בנוסף לכפר סבא הערבית, נכבש הכפר ביר עדס במזרח הוד השרון. קרב נוסף במסגרת המבצע התרחש בין כפר סבא ו-טירה, והסתיים בתבוסה קשה לכוחותינו. האנדרטה לזכר נופלי

הקרוב היא חדשה יחסית ונחנכה בשנת 2005.

חדי העין יזהו בקרבת האנדרטה עצי אלון השעם. עץ זה אינו עץ בר בארץ, אלא עץ נדיר בגינון, שהתפרסם בזכות קליפתו ממנה מייצרים פקקי שעם ליין.

מערבית לאנדרטה נמצא גן ארכיאולוגי, הסגור לרוב למבקרים. במתחם זה מוצגים חלק קטן מהמצאים הארכיאולוגיים שהתגלו בתל כפר סבא הקדומה (בפסגתו ניצבת כיום האנדרטה), ובפרט גת ובית-בד. ניתן להתרשם חלקית מהמצאים גם בתצפית מחוץ לגדר. ניתן לתאם ביקור באתר עם מוזיאון כפר סבא.

מנקודה זו נמשיך עוד כ- 400 מ' ברחוב

(המשנה את שמו לרחוב לוי אשכול ולאחר מכן לרחוב השקמה).

שם רחוב השקמה נשמע "תמים", אבל הוא מנציח אזכור לכפר סבא בדברי חז"ל, המספרים על עץ שקמה ששכן בעיר, ולפי מסורת חכמים החזיק בו טומאה. יום אחד נעקר העץ משורשיו בסערה, ואז התגלתה גולגולת בשורשי השקמה.

בצידו המערבי של הרחוב נמצא "בית האבן" המשמש כיום כמועדון נוער. זהו המבנה האחרון שנותר מכפר סבא הערבית. מעבר לכביש, מדרום למטע זיתים קטן, נמצא בית הקברות המוסלמי של כפר סבא הערבית (מרחק 30 מטרים מהכביש עצמו). הביקור באתר זה מומלץ בסתיו כאשר פורחים כאן חצבים בשפע. בעבר הייתה פריחה יפה באתר גם במהלך חודש אפריל עם פריחתאירוס ארם-נהריים, אולם נכון לאביב 2013 השטח היה מכוסה עשבייה גבוהה וללא פריחת אירוסים כלל. בשנת 2014 שוקם השטח ונוקה מצמחייה גבוהה, ובאפריל 2014 הייתה במקום פריחת אירוסים מעטה. תאריכי הפריחה משתנים מדי שנה.

"נשבעים לחיים"

חלוקת אחריות קבוצתית

מטלת מנהלה	הפעלה חברתית	מטלת הדרכה	חברי הקבוצה	
		רכסי הכורכר		1
		השרון		2
		המרזבה		3
		השומרון		4
		מישור החוף		5
		טרה רוסה		6
		אירוס		7
		חצב		8
		אלון השעם		9
		שקמה		10
		אקליפטוס		11
		אלון תבור		12
		כפר סבא		13
		קלקיליה		14
		נבי ימין		15

מטלה	מטלת הדרכה	הפעלה חברתית	חברי הקבוצה	
				16
				17
				18
				19
				20
				21
				22
				23
				24
				25
				26
				27
				28
				29
				30